

ר ש י מ ו ת ו צ י ו נ י ם

„בבל דרכי...“

ונוסעים אל כנען. איש מניח אשה אחת והולך אל אשה אחרת, יש לשאול: מה ראה בראשונה, שברח ממנה, ומה סגולת חמדה הוא מצפה למצוא בשניה, שהלך אצלה? הוא הדין גם כשמחליפים ארץ בארץ. לא ברחתי מאמריקה הרחבה; עדיין אני נושא תפארתה בלבי. בימים אלו ערפל מוסרי מכסה אותה. אבל עתידה היא להתרענן, להתלפא מסנוריים רגעיים שלה, ולשוב אל כוכביה הפנימיים, המאירים. לא ברחתי מאמריקה היהודית. זו, עם כל עסאראצות שבה, היא נדיבת־לב, תמימה, שואפת דעת באמת. ולוא היו מוריה נאמנים! — ברחתי מאמריקה העברית. קלקול בשדה־עבודתו של אדם מכאיב לו יותר מקלקול בשטח אחר.

קראתי באחד המפרשים ל„הגדה“, כי הנס של יציאה מעבודת גדול מן הנס של יציאה משעבוד. עבד איננו מכיר בעבודתו, והיאך ישתחרר ממנה? לפיכך נאמר: אשר גאלנו וגאל את נפשנו. גאלנו — משעבוד בחומר ולבנים; וגאל את נפשנו — מעבודת לוחנית. ראי שונה — גאולה חדיפעמית; שניה — גאולה לעולמים. שוב אין ישראל מסוגלים להיות עבדים לעולם.

לא הייתי צריך לנס הגדול. דומה היה מצבי יותר למצבם של גולי בבל. הם, מאחר שהכירו שיר ד' על אדמתם, היתה השירה על אדמת נכר קשה עליהם ביותר. עד שלא הייתי בארץ היה האויר העברי באמר ריקה — אויר של כתלי בית־ספר ושל חייב שפתי עבר — מספיק לי. משטעמתי טעם חיים עבריים בארץ, נראתה לי העבריות הגלותית צרה ומושחתת — מחנק. הה, העברית האמריקאית, שעצם סגנונה — סגנון של כיבודים והספדים ויובלות, שכולה שבתית, חגיגית — וריקנית, אפלטונית במשמעות הגרועה של מלה זו; נתיקה מן החיים ושאונם.

האידיאות של אפלטון עומדות בשלוותן אי־שהוא בגבחי־גבוהים, ואין הן מתענינות כלל במה שנעשה אצל בבואותיהן הנפסדות והחולפות בעולם השפל. לא כן אלהי ישראל אשר הלכיתו יש עליות וירידות. ההתעלות — פירושה ההרחקתו והחסאת. הירידה היא על דרך ההשראה וההפראה. האלהים שואף לרדת ולשכון בתוך משכנות בני־אדם ולבוותיהם.

ערב צאתי לנסוע ארצה, כיבדני אחד מראשי תנועת א"י העובדת בבקרו מסיבה משפחתית שלי. הוא נתן לי עצה טובה: „אל תתערב בפוליטיקה“ מובטחני כי הוא לא נתכוון לומר שלא ארגיז עלי את אילי הממשלה או שלא אסכן משרה שקיבלתי משום מחלוקת עם מעבידי, נותני לחמי; לא; הוא לתומך דיבר. כל כוונתו שלא יבולע לשירתי בשל תערובת שאינה שירית. אף־על־פי־כן, הרגשתי איזו אי־נעימות לשמע דבריו. לכאורה, הוא צודק. חייב אמן לשמור אומנותו, ושלא להיכנס אל תחומים שאינם שלו, אבל לאחרי שהפכתי בדבר, ראיתי שעצתו לקויה בשתי טעויות. טעות אחת — מצד הגישה אל השירה גופה. אותה גישה היא בלתי־ישראלית. אפשר לומר, כמעט נוצרית. „תן לקיסר את שלו ולא־להים את שלו“, כאילו שתי רשויות נפרדות הן, שאינן נוגעות זו בזו. הרי הקיסר עלול לעשות מעשים לא־אלוהיים כלל בכסף הניתן לה, והמשלם את מס־הכסף לקיסר אינו רשאי להתעלם מכך. אצלנו — ההיפוך הגמול לפירוד רשויות כזה. שגובי משוררינו — דויד, ישעיה, ירמיה — יפהיפה עסקו בפוליטיקה הן בחייהם והן בשירתם. הספירות יונקות זו מזו.

טעות שניה — מצד החיים. המשורר הוא אדם ואזרח. מחכה הוא בתור הכניסה לאוטובוס; אם הוא גונב, שמים אותו בבית האסירים; הוא צריך למצוא לו שיכון ומוזנות ככל אדם. אם כן, הפוליטיקה של הממשלה, גירותה והוקותיה הכלכליות, דרכיה בשלום ומלחמה, נוגעים לו באשר הוא אדם, והוא חייב לשאת באחריותם. אילו אמר יועצי: „אל תתעסק בפוליטיקה אלא מתוך עומק תבונה ומתוך עין לטובת העם לדורות“ — כי אז צדק. אך הוא לא כך אמר. ולא עוד אלא שהיה בדבריו גם עוקץ נסתר: הנח עסקים כאלה לפיקחים וחכמים ממש...

כל הליכה יש לה שתי נקודות: נקודת־המוצא ומחוד־החפץ, מאין באים ולאן הולכים. יוצאים ממצרים

(* מתוך נאום במסיבת אגודת הסופרים וקלוב פא"ן בת־ליאביב.)

באתי הנה כדי ששירתי — כל־כמה שיש בי מן
השירה — תהא מזדווגת אל חיי יום יום, אל השוק
ההמוני, אל צרכים ממשיים.

עכשיו, שעניתי לבעל־עצה שלי, אתן קצת עצה
משלי, ואם לא נתבקשתי. אהי, היזהרו כאן מפני
שבתיות זו, מפני אצילות זו, שהיא דוחקת את העט
היצירתי לקרן־זווית ומניחה את כל החכמה לאחריים.
אומרים, פה בארץ אי־אפשר לזוז בלא מפלגה. טוב
איפוא. יש מפא"י, יש מפ"ם, תהיה גם מפ"ש —
מפלגת פועלי שיר.

מרטין בובר אמר באחת ממסותיו: הדת משתוקקת
לחדול להיות הדבר הסגוליי: דת; רצונה ליהפך
חיים בפשטותם ומלואם. „בכל דרכיך דעהו". הדתיות,
משהיא מתבדלת ונעשית מלוכה לעצמה, משהיא מת־
חילה להדגיש את קדושתה היא ולא את קידוש התיים,
הריהי פולחן, כנסייה, כת, אבל לא דת לאמתה.

מה שבובר אומר על הדת, אני אומר על השירה.
אברהם רגלסון